

Լայկէս զի եթէ ոչ բնածին իմն և գովելի բերումն ողորդելով ածեալ տանէր զմեզ յոր տանին, չգարթնուին արդեօք 'ի մեզ և ոչ դոյզն անգամ իղձք և յօժարութիւն հեռանալոյ 'ի սիրելի վայրաց մանկութեան մերոյ և երջանկութեան : Եւ խնայել ապա 'ի վերայ անդնդոց անստուգութեան և փարեալ զսեամբ նախախնամութեան, թողցուք սահել 'ի վերայ գլխոց մերոց զալիս աղցաւոր կենցաղոյս . շատ է զի երկիւղիւ և խնամօք պահել մարթասցուք զսրբազան սերմունան՝ զոր ընկալաք աստէն 'ի սիրտս մեր և 'ի միտս . և նոքին զքաղցր բարերարաց մերոց զյիշատակ անջնջելի և ջերմաջերմ տարցեն ընդ մեզ և մինչև ցծագոս աշխարհի :

Սիրողք մարդկութեան և ժողովըրդեան ազգի իւրեանց, արք երկնազգեցիկք՝ կանգնեցին ապաստանարանս մանկութեան, ուր սնուցեալ սիրով զսիրտ նոցա 'ի մեղր և 'ի կաթն գիտութեան, թուցանեն իբրև զաղաւնիս սպիտակս 'ի քիւս հայրենեաց : Եւ երբ որ և ամենայն կանխակալ կարծիք մերժեալ տարագիր, ծանուցին ստոյգ վաստակք, և համբերութիւն լռիկ կալցէ զիւր յաղթանակ . և քան զազգն և քան ըզմարդկութիւն համբռն՝ պսակեցեն երկինք զիւր հաւատարիմ ծառայս :

Յետ շնորհս ունելոյ ազգասէր հիմնադրաց մերոց, յորոց 'ի բարութիւնս վայելեցաք առատապէս, ճանաչեմք և զմեծավաստակ արդիւնս և արանձին հարց մերոց առաքինեաց, և երախտապարտ սրտիւք փոխարինել բաղձամբ բարութեանոց, եթէ զօրիցեն բանք : Բանգի դուք, ազնիւ հարք, 'ի պարտս սրբազան և 'ի ճիգն մեծաքիրտն նուիրեցէք զանձինս ձեր 'ի կրթութիւն մեր, տառապեցայք 'ի վաստակս ծանունս, 'ի մեզ մթերեալ զգիտութիւն ձեր, զկրթութիւն և զհամբաւ, տալով մեզ երեւել յաշխարհի արժանաւոր որդիք Մխիթարայ և գովելի մասն սիրեցելոյ ազգին :

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆՔ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

2

Մանչ գառակ :

Նախընթաց գլխոյն մէջ՝ ընդհանրապէս տղու վրայ խօսեցանք, առանց սեռի զանազանութիւն մը դնելու . ինչ որ հոն զրուցեցինք՝ ճշմարիտ են թէ պզտի մանչ տղու մը և թէ պզտի օրիորդի մը համար : Եւ այց կամաց կամաց հասակներնուն հետ տարբերութիւններն ալ կը յաճախեն, ու մանչն ու աղջիկը՝ իրարմէ բոլորովին տարբեր տեսութեանց և խորհրդածութեանց առիթ կու տան : Եւս գլխոյն մէջ մանչ տղու վրայ պիտի խօսինք, իրեն այն հասակէն սկսելով՝ յորում կերպով մը կը սկսի իր գործոյն երաշխաւորութիւնը վրան առնուլ :

Մինչդեռ չենք խօսած այն որոշիչ բաժանման վրայ՝ որ սովորաբար կը պատահի գերդաստանին և տղուն մէջ, քանի մը խօսք զրուցենք այն առաջին բաժանման վրայ՝ որ ընդհանրապէս դժնդակ է թէ մարց և թէ տղայոց, և սակայն որչափ ալ անտանելի երևնայ՝ այլ իրաւացի, օգտակար և յաճախ հարկաւոր բաժանում մըն է : Եւսք ուզեր մարց գործը պատրել՝ դպրոցական կեանքին քաղցրութիւնը չափէն աւելի մեծցընելով, ու անոր ուրախութեանցը, հաճոյից և խաղերուն նկարագիրն ընելով : Եւսք ուզեր ըսել թէ դպրոցական կեանքը՝ մարդկային կենաց ամենէն աւելի քաղցր միջոցն է . այլ մանաւանդ թէ կը զրուցենք որ դպրոցական կեանքը լի է աշխատանք և անհաճոյ, և անոր համար աղէկ է : Եւսք պրոցի կեանքն իր տխրութիւններն ունի . այն երկայն ժամերը՝ յորս տղուն աչքը սևեռած կեցած են գրքի մը վրայ, և մտքովը գերդաստանին մէջ կը թա-

փառի, մերթ մօրը և մերթ քերը և եղբարցը քով. հազար անգամ ուսման և գիտութեանց օգուտներն անոր աչքին առջև դիր. ինքը որչափ ալ համուզուիլ ցուցնէ քու խօսքերուդ, չկրնար ինքզինքը խաբել թէ այդ կարծեցեալ օգուտը՝ լաւագոյն է քան այն զուարճութիւններն զորս ընտանեաց մէջ կը վայելէր :

Սակայն եթէ տղան դպրոցին օգուտը չըմբռներ, պէտք է որ ծնողքը ըմբռնած ըլլան. և զինքը՝ ոչ եթէ բռնութեամբ, — վասն զի անօգուտ է — այլ համոզելով խրկեն դպրոց մը. չքաշուին այն սիրոյ զոհը ընելէն, որ պէս զի անով խրախոյս տան տղուն :

Բայց ոմանք 'ի ծնողաց չեն ուզեր ոչ իրենց տղոցմէն և ոչ ալ դաստիարակութեան օգուտներէն զրկուիլ. անոր համար իրենք կ'ըլլան տղայոց դաստիարակ, ու տներնին դպրոցի տեղ կը սեպեն. ու ի՞նչ հարկ կայ, կ'ըսեն, տըղայքը դպրոց խրկել, մինչդեռ դպրոցին օգուտը՝ ընտանեաց մէջ ալ կրնան ընդունիլ : — Եւ կարծիքը խաբէական է : Ընտանեկան և հասարակաց վարժարաններն իրարմէ մեծ տարբերութիւն ունին. վասն զի եթէ արտաքին դպրոցը՝ ցաւոց և վշտաց տեղ մըն է տղուն համար, մարզարան մըն է նաև առաքինութեան : Եթէ վստահ ես որ տըղադ՝ իւր կենացը ընթացից մէջ ամենեւին ձախորդութիւնք պիտի չտեսնէ, այլ միշտ հանգիստ և զուարթ օրեր ունենայ, կրնաս զինքը հանգիստ սրտով քովէդ չհեռացընել. թող՝ որ փափկակեաց տղայութե մը հաճոյիւքը զուարթանայ. հեռացուր իրմէն դպրոցի աշխատանքը, տրտմութիւնները, սրտմաշութիւնը, ցուրտ կանոնները, օտար երեսներն, և այլն : Սակայն եթէ համուզուած ես որ տղուդ միայն ներկայ կենացը տէրն ես ու չէ թէ ասպազային, մի վախեր այն դաստիարակութեան փորձերէն՝ զորս ընտանիքէն դուրս պիտի ընդունի : Դպրոցը շատ օգտակար բաներ կը սորվեցնէ տղուն, և նախ կանոնաց հնազանդութիւնը. վասն զի ըն-

տանեաց մէջի կանոնը որչափ ալ խստութեամբ ուզենայ պահուիլ, միշտ ներողամիտ է. — կը սովորի աշխատանաց. վասն զի ընտանեկան աշխատանքը միշտ դիւրաւ կրնայ ձգուիլ կամ ընդհատիլ. — կը սորվի նախանձաւորութիւն, անկեղծութիւն, պարզամտութիւն, քաջութիւն, բարեկամութիւն. համառօտ բռնք, հոն կը սորվի բուն ապրելու կերպը և կեանքը :

Տարակոյս չկայ որ ընթերցողը կ'ըմբռնէ թէ մեր խօսքը այն վարժարանաց վրայ է՝ յորս թէ կարգաւորեալ ուսումն կայ և թէ բարեկարգութիւն. ապա թէ ոչ գիտենք, ինչպէս մեր ընթերցողներն ալ գիտեն, թէ մէջերնիս անանկ վարժարաններ ալ կան՝ յորս լաւ է և ոչ իսկ տղայքը խրկել. վասն զի վարժարանի մը հարկաւոր հանգամանքը չունենալնէն զատ, անկարգութեանց կրթարան կրնան սեպուիլ. ուր ուսում մը՝ պարզ ընթերցման նեղ սահմանին մէջ ամփոփուած է, և կրթութիւնը՝ բարբարոսական ծեծերու և սաստից մէջ :

Ենթադրենք թէ տղայ մը՝ կարգաւորեալ դպրոցի մէջ իր ուսումը ըմբռնելէն ետքը, անկէ դուրս ելլէ : Հոս՝ վիճակի, բազդի և պարագայից համեմատ տարբերութիւններ կ'ելլեն առջևնիս, զորս անկարելի է մէկ կերպի մը վերածել : Սոսն զի ոմանք մասնաւոր դպրոցաց մէջ կը մտնեն, ոմանք՝ գերդաստանի մէջ ալ իրենց ուսմունքը կը շարունակեն, այլք՝ կարօտութենէ ստիպուած, մանր մունր զբաղմանց ետեւէ կ'ըլլան, և ոմանք ալ՝ մեծատանց զաւկրներ, անգործութեան կը զարնեն : Տարիներուն հետ՝ վիճակնին ալ կը փոխուի. և տասներութէն ինչուան քսանը հինգերորդ տարին՝ միջին ժամանակ մը կրնանք սեպել՝ յորում պատանի մը կը սկսի իր ասպազայ կենացը վրայ մտածել. այն ատենէն կը սկսի անոր սրտին մէջ ծածուկ պատերազմ մը՝ աշխարհի և ընտանեաց մէջ. հակամիտութիւն մը՝ որ մերթ գերդաստանէն դուրս կը փախաբի ձգել զինքը և մերթ անոր

մէջ բռնել : Բարոյական ընտրածամբ կրնայ սեպուիլ ասիկայ , իմաստասիրի մը տեսութեանցը արժանաւոր . ընտրածամբ մը՝ զոր չենք քաջութիւր եղերական կոչելու . վասն զի անկէց է շատ աղիտից և խեղճութեանց սկզբնաւորելը :

Այրիւ բան կայ՝ որ զպատանին յորդորամիտ կ'ընեն ընտանիքէն դուրս ելլելու . անկախութեան պէտքը , և կեանաց հետաքննութիւնը :

Անկախութե պէտքը մարդուս հետ ծնած է : Տղայութեան ատենէն սկսելու է կուռիլ անոր հետ , և մերթ Գոհ ընել . սակայն պատանեկութեան ատեն , երբոր մարմինը կը սկսի կազմուիլ , երբոր երեւակայութեան հետ կըքերն ալ կ'արթննան , այն ատենն է յորում անձամբ գործելու պէտքը անդիմադրելի կ'ըլլայ : Ասան զի անկախութեան փափաքով վառուած , ամենայն ինչ դժուարին կ'երևնայ իրեն գործադրել՝ որ ուրիշներէն որոշուած , սահմանուած և հրամայուած է . անձամբ կ'ուզէ ընտրել իր սիրելի բաները , կարծիքը և յարաբերութիւններն . և ինքզինքը կ'ուտէ քանի որ կը տեսնէ թէ զինքը սանձելու ետեւէ էն :

Այնաց հետաքննութիւնն է , ըսինք , որ յորդորամիտ կ'ընէ զպատանին հեռանալ յընտանեաց : Աեանքը երբոր կապուած ըլլայ՝ միշտ մի և նոյն գործողութեանց և նոյն սահմանին մէջ , երեւակայութեան հետաքննութիւնը արթնցընելու բան մը չունի . վասն զի ըլլալիք գործողութիւններն ընդհանրապէս կը գիտցուին , կիրք՝ որոշեալ սահմանէն դուրս չեն կրնար ելլել . ուրով որչափ որ տարիքով մէկն առաջ երթայ , այնքան՝ փոփոխութեան ենթակայ բաները կը նուազին : Բայց նոյնը զպատահիր պատանւոյ մը համար՝ որուն կեանքը նոր պիտի սկսի . իրեն առջև՝ կեանքը այն ամէն բան է՝ որ կարելի է . իրեն անծանօթ կրից և յօժարութեանց մէջն է , կենաց քաղցրութիւնը , և անկարելի է որ համոզուի թէ մէկը նոյն կրից մէջ՝ անոր դիտած բարութիւնքն

չտեսնելով՝ մտացը պատրանքն ուզենայ փարատել : Բնականօրէն այս յօժարութիւնքն են որ զպատանին կը յորդորեն գերզաստանէն դուրս ելլել . մինչդեռ միւս կողմանէ ալ սովորութիւնը , մանկութեան յիշատակքը և խանդաղատանք չեն թողուր որ այնպէս հեշտեալ իր մտքի դրածը կատարէ : Սակայն վերջապէս խանդաղատանք չեն կրնար կրից դէմ դնել . ծանօթ գերզաստանէն տաղտկութիւն մը , և անծանօթ աշխարհին հրապուրանաց փափաքը կը զօրանայ վրան . և այս կուռոյն մէջ՝ գերզաստանն է կորսնցընողը :

Չար մըն է ասիկայ , սակայն հարկաւոր չար մը : Բնութիւնը իր ամէն ուժովը կը հրապուրէ զպատանին ու իրեն կը ձգէ . տարակոյս չկայ որ կրնայ դէմ դրուիլ , և հարկ ալ է դէմ դնել . բայց բոլորովին յաղթելու անկարելի : Պէտք չէ գերույ մը պէս հնազանդիլ բնութեան , և անոր ամէն բերմունքն արդարացընել . բայց միանգամայն այս ալ գիտնալու է որ բնական շարժմանց դէմ դնելը բռնութեամբ՝ շատ աւելի փնասակար է թէ տղայոց և թէ ծնողաց , քան թէ ըստ օրինի գոհ ընելը : Բայն ժամանակին՝ յորում պատանին ուսմունքը լմնցընելով զպրօցէն դուրս կ'ելլէ , և յորում ինքն իսկ իր վիճակը պիտի ունենայ աշխարհիս մէջ , այս երկու ժամանակին մէջ , կ'ըսենք , քանի մը տարի կ'անցնի ընդհանրապէս , յորս հարկ է որ կենաց աշակերտութեան փորձն ընէ . և որովհետեւ ատեն պիտի գայ՝ յորում աշխարհի մէջ միակ թէ ինքզինքը և թէ ուրիշները պիտի կառավարէ , արժան է որ սորվի մինակ քալել , և աշխարհի ուսումն ընել . և երանի իրեն թէ այն ուսման մէջ՝ առաջնորդ ունենայ հօր մը կամ անշահասէր բարեկամի մը փորձառութիւնը :

Իրաւ է որ այս ազատութիւնն իր վտանգներն ալ ունի , և ինքիւր գլխուն մնացող պատանի մը կրնայ սխալմունքներ գործել : Սակայն ամենայն ազատութիւն իր փնասներն ունի . ապա թէ ոչ , պէտք էր անձնիշխան կամքը մար-

գուս վրայէն վերցնել՝ որպէս զի կա-
րենանք 'ի սխալմանց ապահովցնել
զինքը : (Կ)Ող որ այսօր չէ նէ՝ վաղը դար-
ձեալ ազատ պիտի ըլլայ, և նորէն սխալ
մանց մէջ իյնայ . ուստի և լաւագոյն՝
որ եթէ սխալի՝ այնպիսի հասակի մը
մէջ սխալի, յորում դարմանն ալ աւելի
փութով և օգտիւ մատուցուի . վասն
զի մէկալ կողմանէ ալ անկարելի է են-
թադրելը որ անսխալ կենցաղավարու-
թիւն ունենայ աշխարհիս վրայ անի-
կայ՝ որ մօր մը խնամքէն անմիջապէս
գերդաստանի գլուխ անցնի :

Ուստի մայրը պէտք է մտադիւրու-
թեամբ յանձն առնու բաժնուիլ իր
տղէն . չվշտանայ տեսնելով թէ ինչ
պէս յօժարու թեամբ կը բաժնուի այն
գրկէն, որ իբրեւ պահապան հրեշտակ
մը՝ հսկած է վրան անոր մանկութե-
նէն 'ի վեր . որուն վիշտըր ունեցեր, և
արտասուածը կցորդ եղեր է . որուն հա-
մար ինքզինքը նուիրեր և զոհեր է :

Աշխարհի մէջ միջամուտ կ'ըլլայ
տղան՝ առանց ձանձնալու զաշխարհ . և
մեծապէս կը խաբուի՝ եթէ իրմէն և
գերդաստանէն դուրս յուսայ գտնել ու-
ժոյ և առաքինութեան սկզբունք մը :
Սասն զի ինքը որչափ եռանդեամբ աշ-
խարհի վրայ կը նայի, այնչափ ալ աշ-
խարհք՝ պաղ և անտարբեր աչքով ա-
նոր վրան . իբրեւ խաղալիկ մը ձեռք
կ'առնու զինքը . անոր առջեւ կը գնէ
իր հաճոյքը; փորձութիւնքը և ան-
գունդները . եթէ յաղթէ՝ զինքը կը
գիշատէ աշխարհ, ու առանց փոյթ ը-
նելու՝ կը շարունակէ իր ընթացքը, ու
անոր գերեզմանին վրայ կը խաղայ ու
կը խնտայ :

Երբոր պատանի մը մտնէ յաշխարհ,
ինքիրմէ զատ ուրիշ նեցուկ և զօրու-
թիւն մը չունի : Բայց մարդուս ըն-
թացքը ուղղող գործոյ սկզբանց մէջ՝
արդեօք ո՞րն տեսիլ յարմար է պատա-
նոյ մը . որովհետեւ ամէն հասակ՝ իր
յատուկ սկզբունքն ունի : Վաղաքա-
գէտ հռչակաւոր անձի մը՝ Սոնդէս-
քիէյի վարդապետութեան հետեւ-

լով՝ տեսչութեան երեք տեսակ կայ,
որոնցմէ ամէն մէկը՝ յատուկ ազդեցու-
թեան մը կը հպատակի . անկախ կա-
ռավարութիւն՝ որուն ազդեցութիւնն
է երկիւղ, միապետական՝ ուսկից պա-
տիւ կը ծնանի, և հասարակապետա-
կան՝ որ մայր է առաքինութեան : Եւ
ռանց բոլորովին ճշմարիտ սեպելու Սոն-
դէսքիէյի այս վարդապետութիւնը,
նոյնը կրնանք յարմարցնել՝ սրտի բա-
րոյական տեսչութեանը . Սանկութե-
հասակին վրայ իշխողը՝ երկիւղը և գո-
րոջն է . հասուն հասակին վրայ՝ բան
և պարտք, որ է առաքինութիւն . և
պատանեկութե հասակին վրայ՝ պար-
տուց սկիզբը :

Սատանեկութեան հասակին մէջ՝
վախը այնպիսի յատկութիւն մըն է,
ուսկից անկարելի է բարւոյ ակնկալու-
թիւն ունենալ . վասն զի կամ բոլորու-
վին կընուածէ զինքը անարգութեամբ,
և կամ երես ելել կու տայ : Խանդա-
ղատանք կրնայ բարի արգասիք ունե-
նալ, բայց անոր գործը յարստե չէ .
մօր մը ներկայութեան առջև՝ պատա-
նին կրնայ միշտ ազնիւ զգացմունք ու-
նենալ . բայց մէյ մը որ ազատ ըլլայ և
մօրմէն հեռու, այս գորովական զգա-
ցումը մեծապէս կը տկարանայ կրից
առջև : Իսկ պարտուց և առաքինու-
թեան գաղափարը՝ այրական հասակին
մէջ է, յորում ճշմարտապէս կրնայ ըմ-
բռնել մարդս : Աշխատանաց ծանրու-
թիւնն և կենաց հոգերն են որ կը սոր-
վեցնեն այս մեծ բառերուն բուն և
ուղիղ նշանակութիւնը և յարգը : Սեծ
և աստուածազգեցիկ է առաքինութիւ-
նը, որուն վրայ շատ անգամ սխալ գա-
ղափար ունի մանկութիւնը, զոր կ'ար-
համարէ պատանեկութիւնը, և որուն
յարգը այն ատեն կ'իմանանք՝ երբոր
աւելի պէտք ունենանք :

Վիչ ազդեցութիւն չունի պատա-
նոյն վրայ նաեւ պատուոյ սկզբունքը .
այն սկզբունքը՝ որ կը խրախուսէ զմեզ
գործել զայնպիսիս, որ մեր աչքին առ-
ջև զմեզ կը բարձրացնեն, և նուա-
տացուցիչ բաներէն խորշիլ : Պարտուց

սկզբունքը պարզապէս կը հրամայեն , առանց մեր անձանցը ներս մտնելուն . իսկ ընդհակառակն՝ պատուոյ սկզբունքը կը յորդորեն զմեզ՝ մեր յատուկ մեծութեան գաղափարին համեմատ գործել : Այնպիսի առաքինութիւնը՝ իր մեծութեամբը չհարստանար . վասն զի մեծ է՝ առանց գիտնալու և առանց մտածելու վրան . և երբեմն ինչուան կը ստիպէ նոյն իսկ մեծութիւնը զոհել , երբոր հարկ եղած ատենը խոնարհիլ կը հրամայէ : Իսկ պատիւը ինչուան հոն չերթար . այլ յաճախ՝ մեր յատուկ մեծութեանը սուտ գաղափարին զօհել կու տայ նաև ամենամեծ պարտքերնիս . վասն զի պատիւը՝ շատ խեղճ և շատ անկատար սկզբունք մըն է բարոյականի : Իսկ որովհետև պատանեկութեան՝ մեծ գործերու թելադիր կ'ըլլայ ու նուաստացուցիչներէն կը խորշեցնէ , ուստի և մեծապէս հարկաւոր է իրենց . բայց միշտ պատուէն վեր սեպելով զառաքինութիւն , և անոր զօհելով զպատիւ , և ոչ երբեք պատուոյ զառաքինութիւն : Եւս փաստակար մոլութիւնը շատ է եւրոպական ազգաց մէջ . մանաւանդ այն սրտերուն քով՝ յորս կրօնից և առաքինութեան սկզբանց պակասութեամբը աւելի արմատացած և աճած է պատուոյ սկզբունքը : Սակայն եթէ կերպով մը կըրնանք գանգատիլ թէ անձին պատուոյն նախանձախնդրութիւնը չափէն աւելի զօրացած է յԱրօրպա , թերևս հակառակ գանգատն ալ կարենանք ունենալ արևելեան , և ի մասնաւորի մեր ազգին նկատմամբ : Առաքինութեան սիրած և մեծարած ճամբան միշտ միջինն է :

Պատանեաց երկրորդ սխալմունքն ալ բարեկամաց մէջ լաւ ընտրութիւն չընելն է : Զենք ուզեր երկրորդել հին իմաստասիրի մը այն նշանաւոր խօսքը թէ՝ « Վրբարեկամք , չիք բարեկամ ի վերայ երկրի » . վասն զի այս տխուր խօսքը՝ թէպէտ և շատին բերանը կը քալէ , բայց ճշմարտութիւն չէ : Իսկ բարեկամք , բայց սակաւագիւտք են ,

և հարկ է փնտռել զանոնք : Պէտք չէ շուրջը լըլալ ի բարեկամութեան , և մանաւանդ՝ բուն և կարեւոր բարեկամութեան հետ չփոխանակել՝ զովորաց և հանգանակուաց խումբ մը : Բնութեան հետ սիրելի ըլլալու է , բայց քիչերու հետ վերաբերութիւն ունենալ . ամենաքիչ անձանց խորհուրդ հարցնել , և անոնց խօսքովը շարժիլ :

Պատանեաց երրորդ սխալմունքը՝ զուարճութեանց և հաճոյից նկատմամբ է : Ինչպիսի է մարդուս՝ զուարճանալու սէրը , ևս առաւել պատանւոյն . վասն զի այն աշխոյժ և եռանդուն հասակը՝ երբեմն երբեմն սթափելու անհրաժեշտ պէտք ունի : Իսկ առանց խափանել ուղղելու օրինաւոր զուարճութիւնքը՝ չենք կրնար գովել այն ապօրինաւոր վայելքը , որ միայն զուարճութեանունն ու արտաքին կերպարանքն ունին , և որոնց համար ամբողջ օրեր և ժամեր կ'անցնին . այն օրերն և ժամերն՝ որ մէյ մ'ալ ետ չեն դառնար , և զորս հարկ էր աշխատանաց և հանգրտեան համար գործածել : Խօսքերնիս չենք ուզեր երկրնցնել նաև այնպիսի փաստակար հաճոյից վրայ , զորս պատանեկութեան հասակը՝ իրեն թոյլ տըրուած կը կարծէ , մինչդեռ անոնք են զինքը փճացնողն ու թէ ընկերութեան և թէ անձին անօգուտ ընողներն . անոնք են՝ որ յԱրտուծոյ գերազանց կարողութեանց տէր ստեղծուած հոգին անբանական կրից ստրուկ կ'ընեն , և կ'օտարացնեն այն երկնքէն՝ որուն համար արարչագործուած է :

Տաւառիկ այս երեք գլխաւոր վրտանգներն են՝ զորս աշխարհք կը բանայ պատանւոյն առջև , և յորոց դժուարին է զերծանիլը՝ եթէ անոնց դէմ ինքիրմէ դուրս ուրիշ նեցուկ չունենայ : Այն մը բացուած է անոր առջին , և անհրաժեշտ է մէջը դահալիւծելը՝ եթէ բարերար ու զօրաւոր ձեռքեր չըլլան զինքը բռնող . — այս փրկարար օգնութիւնը կը մատուցանեն իրեն՝ ընտանեկան կապերը կամ յարաբերութիւնքը : Ասան զի որչափ ալ ընտա-

նեացմէ հեռու ըլլայ պատանին, ընտանիք դեռ կը հսկեն անոր վրայ. նոյն իսկ զառաժմանցը ժամանակ՝ գլխած աչքով մը կը նային, ու պատրաստ են՝ ցաւոցը մէջ մխիթարելու, վշտացը մէջ սփռիւնելու ու առած վերքերը բժշկելու:

Բենեկին վախնալու չէ այն պատանւոյն վրայ՝ որ ընտանեաց սէրը հաստատուն պահած է սրտին մէջ. այն սէրը խթան մըն է իրեն՝ այնպիսի բան մը չգործելու, որ կարենայ անոնց ամբընալուն և արտասուացը պատճառ ըլլալ: Վանի որ գերդաստանին մէջ է, ընտանիք անանկ պարտք մը կը դնեն վրան՝ որ իր անձին պատիւը պահէ. երբոր հեռանայ, կրնայ պատահիլ որ քիչ մը ատենուան համար զիրենք մոռնայ. սակայն հօրը մէկ բարեազիրը, կամ մօրը արտասուաց միայն յիշատակութիւնը՝ բաւական են նոյն իսկ գահավիժելուն ժամանակ զինքը բռնելու. և թէպէտ երկուքն ալ վախճանած ըլլան, բայց անոնց յիշատակը դեռ զօրա-

ւոր է. և ալ աւելի կը մեծարէ զիրենք՝ քանի որ կը մտածէ թէ անոնց խանդաղատական ներումը ընդունելու վիճակին մէջ չէ:

Ինտիր անձ մը կ'ըլլայ այն պատանին, որ ընտանեաց ոգին սրտին մէջ հաստատուն կը պահէ. այն երկիւղախառն մեծարանքը՝ հօրը նկատմամբ, և գորովը առ մայրն. երբոր երկուքն ալ հաւասարապէս կը մեծարէ, անոնց առաքինութեանցը վրայ կը սքանչանայ, պակասութեանցը՝ կամաւոր կոյր կ'ըլլայ, բարեացը՝ երախտագէտ, ու ցաւոցը՝ վշտակից: Եւս ամէն զգածմունքներէն՝ մէկ և ամբողջ զգացմունք մը կը ձևանայ, մեծարանաց զգածմունքը. այն առաքինութիւնը՝ որուն համար ըսած է Սեթէ՝ թէ « Ով որ իր պատանեկութեան ատեն չգիտեր թէ ինչ ըսել է զուրիշները մեծարելը, ծերութեանը ժամանակն ալ ուրիշներու մեծարանքը պիտի չընդունի »:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

ԱՆՈՒՆ ՄԱՐԻԱՄՈՒ

Լըռիկ երբեմն ընդ զառ ի վերն անծանօթ
Պայր ամբարձեալ՝ Նազարեթի հարսն հիւսան.
Պայր անծանօթ բարեբաստիկ անդր ի շէն՝
Ուր յըղացաւ հինօրեայն:

Եւ ըզսիրոյն պաշտեալ ողջոյն՝ մեծարանօք
Եւսմ որ ըզնա տաղաւարէր յիւրն ի տուն,
Ըճէր գովէր ձայնիւ մեծաւ, թ' Ըգգը ամէն
Օյմ գոչեսցեն երանութիւն:

Բաբէ, զիարդ ծաղու թըւէր նա գուշակ
Յակընջաց լուր ամբարտաւան որերոյն.
Եւ զաղփաղփուն տըկար խորհուրդք են մարդկան,
Վանի վըրէպք յապառնեաց: